

Hořečková stráň

Text a foto: Jan Moravec

Hořce a hořečky. Vesměs modré či fialové hvězdičky, které kdysi běžně zdobily naše louky. Především na podzim, kdy už kvetoucích rostlin tolik není; o to byly nápadnější. Ze čtrnácti dříve se u nás vyskytujících druhů je část dnes již vyhynulá či nezvěstná, všechny zbývající mají své místo v červeném seznamu ohrožených druhů.

I okolí Velkého Vřeštova v Podkrkonoší bývalo rájem hořců. Znamé bylo mezi botaniky zejména jedinou východočeskou lokalitou hořce jarního (jednoho z mála, porušujících výše uvedené pravidlo o kvítcích podzimu). Nalézt zde však bylo možné i hořce brvité, křížaté, hořepníky, hořečky nahořklé či mnohotvaré. Ještě v polovině 20. století. Jenže pak přišla intenzifikace zemědělství, odvodňování luk a jejich přeměny na pole, či naopak opouštění, zarůstání

či přímo zalesňování těch svahů, které se k „modernímu“ zemědělství nehodily. A hořce jeden po druhém mizely. Takže dnes zde zbývá poslední lokalita s posledním druhem. A i ta měla namále.

Zhruba půlhektarová loučka, ležící necelý kilometr severovýchodně od Velkého Vřeštova, tomuto šílenství zázrakem unikla. Kdysi pravděpodobně pastvina sloužila ve 2.

▲
Hořečková stráň
u Velkého Vřeštova

SPOLEČNOST NET4GAS

je spolehlivým a bezpečným provozovatelem přepravní soustavy pro zemní plyn v České republice a rozvíjí odpovědnou politiku ochrany životního prostředí s ohledem na současné a budoucí generace. Od toho se odvíjí nejen její odpovědné podnikání, ale také dlouhodobá strategie firemní filantropie realizovaná v rámci programu NET4GAS Blíž přírodě. Je dlouholetým generálním partnerem Českého svazu ochránců přírody, se kterým se podílí na zpřístupnění přírodně cenných lokalit veřejnosti, a také celostátních přírodovědných soutěží Zlatý list a Ekologická olympiáda, které pořádá Sdružení mladých ochránců přírody ČSOP. Více informací o programu a zpřístupněných lokalitách najdete na www.blizprirode.cz.

polovině 20. století vlastníkům jako zdroj sena pro domácí zvířectvo. Když přestal být o seno zájem, také zde proběhl pokus o zalesnění. „Jednoho dne, někdy kolem roku 2000, se na stráni objevilo několik desítek smrčků, údajně jako krytina pro zvěř. Jako by těch smrkových plantáží nebylo v přírodě už dost“, popsal o několik let později tehdejší situaci šéf Velkojaroměřského pozemkového spolku David Číp. „Sucho je ale převít a kdo ví, zda dokonce nějaký milovník přírody si na vyhlášené stráni v rozezlení nezačal se smrčky vyřizovat účty. Přece jen, hořečky sem chodil obdivovat kde kdo, tedy i ti, kteří nemají daleko od slov k činům.“ Ve finále ale lokalitu zachránily jiné činy – jednání s vlastníky. O louku se začal starat místní botanik Michal Hejcman, po několika letech převzal péči Velkojaroměřský pozemkový spolek při ČSOP Jaro Jaroměř. A v letech 2015–2016 se podařilo díky kampani Místo

pro přírodu Českému svazu ochránců přírody lokalitu vykoupit. Hořečková stráž, jak byla lokalita po výkupu pojmenována, se stala další „soukromou rezervací“.

Brslen evropský

Tím dosud zde přežívajícím druhem je hořeček nahořklý, kolem 20–30

Hořeček nahořklý

▲ *Pupava bezlodyžná*

▼ *Pcháč Cirsium x rigens* – kříženec *pcháče bezlodyžného* a *pcháče zelinného*

cm vysoká, mírně rozvětvená bylina s asi 1–1,5 cm dlouhými světle fialovými zvonkovitými květy, kterých může být na jedné rostlině i několik desítek. Kvete obvykle od konce srpna, zejména pak během září. V červeném seznamu je zařazen do „nejvyšší“ kategorie kriticky ohrožených. Ještě před sto lety

býval v podstatě běžnou rostlinou suchých pastvin, dnes však přežívá na posledních desítkách lokalit. Hořečková stráň patří k těm bohatším, s relativně stabilní populací. Co to znamená v číslech? Podívejme se do záznamů RNDr. Jiřího Brabce, který hořečky v celé republice již několik let monitoruje.

Zprávy z počátku jednadvacátého století mluví o zhruba jedné až dvou stovkách hořečků. V letech 2012–2013 zde rostlo kolem osmi stovek rostlin, roku 2014 opět jen 150 kusů a roku 2015 pouhých 59. O to větší překvapení bylo v následujících dvou letech, kdy zde bylo nalezeno 1453, respektive 1182 exemplářů. Letošek však byl nejbídnější za celé roky pozorování, jen čtyři desítky exemplářů. Na takto ohromných výkyvech má svůj podíl nesporně počasí, svou roli hraje i dvouletý vývojový cyklus hořečků, různých příčin je však více a všechny nejspíš do dnes neznáme. Hořečky jsou velkými, někdy těžko odůvodnitelnými výkyvy v početnosti „proslavené“. Právě proto, že se hořečky chovají poněkud nevyzpytatelně, je potřeba důsledně chránit veškeré jejich lokality včetně těch v nedávné době zdánlivě zaniklých a vhodnou péčí o pozemky (seče časně zjara či až v pozdním podzimu po jejich odkvetení a vysemenění, narušování drnu nezbytné pro klíčení semen) je udržovat v co nejlepší kondici. Napomoci záchraně hořečků nahořklých by měl i připravovaný státní záchraný program, do nějž má být Hořečková stráň také zařazena.

Hořečkovou stráň najdete snadno. Vydáte-li se z Velkého Vřeštova po silnici k severu, směrem na Sedlec, a hned za areálem statku s čerpací stanicí na kraji vsi uhněte polní cestou vpravo, zanedlouho dojdete

k informační tabuli. Teda přesněji řečeno k multifunkčnímu zařízení, které mimo jiné informuje o lokalitě. Na rubu tabule se totiž ukrývá neobvykle vyvedený hmyzí hotel, součástí je i kamenný plazník a dřevěná lavička, to vše provedené téměř jako umělecké dílo. Celý tento pozoruhodný konglomerát byl vybudován letos koncem léta v rámci programu NET4GAS Blíž přírodě, stejně jako nedaleký pomníček hořci jarnímu. Autorem myšlenky toho všeho je David Číp, skvěle provedení je dílem v sousední vsi žijícího řezbáře Pavla Sinkovicze.

Zastavme se ještě na chvíli u pomníku hořci jarnímu. Jde pravděpodobně o první pomník vyhynulé rostlině u nás, je-li nám známo. Tato krásná rostlina nerostla přímo zde, nýbrž na nedaleké slatinné louce, před několika desetiletími zcela zlikvidované. Dnes má hořec jarní poslední tři lokality v republice – jednu na Strakonicku a dvě v Hrubém Jeseníku.

Multifunkční informační tabule

Pro úplnost dodejme, že hořeček nahořklý není jediným zajímavým druhem Hořečkové stráně. Z rostlin se tu vyskytuje třeba i kriticky ohrožený čísteček německý, pcháček bezlodyžný (a též kříženec pcháček bezlodyžného a zelinného – nízký „bodlák“ se žlutozelenými květy) či svízel severní, z hmyzu stojí za pozornost cikáda chlumní, soumráček slézový, ostruháček švestkový nebo okáč strdivkový, který (byť v jiných částech republiky relativně hojný) má zde jedinou lokalitu ve východních Čechách. ■

*Vlevo: Umělecky pojatý „hmyzí hotel“
Vpravo: Pomníček hořci jarnímu*

